

SECCIONS

Llibres

EL ROSSEGALL I BAIX A MAR. LES MEVES VIVÈNCIES

Camèlia Ferrer Garriga.

El cep i la nansa. Vilanova. 2022.

Tal com explica Judith Barbacil en unes línies de pròleg, aquest llibre és un resultat més del taller «La història a les nostres mans. Dones amb memòria», que des de fa dues dècades tan bons resultats està donant, una labor que no té parió a casa nostra i que caldria empenyar en altres àmbits, tot i que alguns indrets, com és el cas de la Bleda amb el llibre de Lluïsa Térrens, han desenvolupat iniciatives semblants.

Com remarca igualment Albert Tubau en unes línies introductòries, una de les virtuts d'aquesta edició és la seva restricció a un àmbit molt específic de la cronologia i la geografia vilanovina, la postguerra entorn d'un espai mariner i un punt de trobada: el Rossegall. Referències a la labor marinera, a la vida ran de mar quan al davant no hi havia el port i les barques eren a la platja, els primers dibuixos del turisme de platja, les trobades bohèmies amb escriptors, artistes i amants de la música, les celebracions amb deix catalanista tot i les condicions de la postguerra...

Un paisatge, entre anecdòtic i melangiós, que Camèlia Ferrer ha sabut dibuixar amb el magnífic acompanyament d'un conjunt de fotografies de l'època que l'edició reproduceix amb detall i a mida generosa. Potser es podria dir que aquest material, en mans d'un escriptor de professió, hauria donat un text més literari, sense algunes repeticions, potser sense tant anar endavant i endarrere en el temps, però hauria perdut part de la seva frescor, del caràcter de crònica personal que té. És cert que ens manquen edicions divulgatives sobre monuments i moments de la nostra història, però aquestes petites cròniques d'un temps i un país són, a l'altra banda dels grans treballs dels historiadors, una alenada d'aire fresc que acosta els lectors no habituals a la temàtica local.

J.S.B.

MARC MIR, BIOGRAFIA D'UN MITE

Antoni Romeu Alemany, Carme Ballesta Senabre i Ramon Rovira Tobella
Ajuntament de Sant Sadurní d'Anoia. 2022.

Pocs propietaris agraris penedesencs del segle XIX han deixat una empremta tan significativa en la història de casa nostra com el sadurninenc Marc Mir i Capella, el Guineu. Els arguments d'aquesta biografia mítica s'apleguen en un volum excepcional publicat per l'Ajuntament amb el suport de la besnéta del biografat. És l'obra d'Antoni Romeu Alemany, Carme Ballesta Senabre i Ramon Rovira Tobella, que, malauradament, no ha pogut veure enllestida l'edició d'un estudi al qual va dedicar moltes hores de treball, una edició en la qual destaca igualment l'aplec ben notable de multitud de fotografies i documents, en la seva major part de remarcable valor històric, i tot això en un volum de format generós.

Certament, a Sant Sadurní la figura de Marc Mir encara és mítica. Qui, pel seu patrimoni, hauria pogut exercir gairebé de cacic local -amb permís del marquès de Monistrol i dels Raventós de cal Codorniu-, va ser en realitat un dels personatges que més va contribuir a la configuració del Penedès contemporani com a resultat dels canvis socials i econòmics del segle XIX i també de la incidència de la crisi agrària de la fil·loxera i, més específicament en el cas sadurninenc, de l'elaboració del cava. Com es ressegueix en les pàgines del llibre, Mir va ser un home preocupat pels temes agraris, la millora del conreu de la vinya i l'elaboració de vins i derivats, com els aiguardents i, en menys mesura, els vins escumosos. De tot plegat en van resultar les seves publicacions tècniques, la participació en congressos, i fins i tot la seva labor en els àmbits polítics a la Diputació de Barcelona, on va portar a terme una tasca ben notable en els difícils temps del flagell fil·loxèric, així com el seu pas pel consistori municipal de Sant Sadurní.

Com analitzen amb detall els autors del llibre, va contribuir al mite del Guineu -conegut així pel renom familiar d'origen ancestral i etimologia dubtosa- no sols la trajectòria biogràfica de Marc Mir, sinó també la seva empremta al capdavant d'un grup de propietaris sadurninencs coneguts com els Set Savis de Grècia i ara rememorats en el conjunt de gegants de la vila. Iniciatives com els viatges a França, i contactes arreu per trobar camins i solucions als nous reptes que plantejaven els flagells a les vinyes, són aspectes que van ajudar a enaltir la seva figura i van derivar en el monument que Sant Sadurní li va erigir a la plaça de l'Ajuntament, amb la contrapartida que va suposar el seu enderroc revolucionari a l'inici de la Guerra Civil. Tot plegat, el personatge i la seva obra, arriba als nostres dies amb el patrimoni de la casa familiar al bell mig de la vila i la seva recuperació per a iniciatives d'utilitat pública.

El llibre de Romeu, Ballesta i Rovira no opta per una biografia cronològica, sinó que, després de les notes bàsiques de les diverses etapes vitals de Mir, s'endinsa en els variats aspectes temàtics que van marcar la seva petjada històrica, la del viatger, l'estudiós i el propagador de les millores agràries, però també la del propietari preocupat pels temes relacionats amb els conreus i els contractes de rabassa i parceria, els avenços tècnics com el canó contra les pedregades, i encara el polític. Tot plegat en un volum imprescindible per conèixer i entendre no sols un capítol de la història del Sant Sadurní contemporani, sinó també del Penedès vitivinícola, que ha arribat als nostres dies.

J.S.B.

DE L'URSS ESTANT

Andreu Nin

Peu de Mosca, Vilanova i la Geltrú. 2022.

El fet que es creï una associació amb la voluntat de publicar llibres en edicions acurades, que això passi al Penedès i que els primers treballs siguin remarcables són tres bones notícies tan poc habituals a casa nostra que gairebé semblen d'una extravagància memorable. L'Associació Peu de Mosca -denominació provinent de l'àmbit tipogràfic- és una realitat, i els pocs volums que han vist la llum són suficients per destacar-ne no sols els aspectes de contingut, sinó també els detalls formals: edició acurada, disseny remarcable en tots els detalls (cobertes, guardes, il·lustracions interiors), paper i tipografia agradosos..., en definitiva, menjar poc i pair bé, una norma que resulta, com dèiem, extravagant en el panorama editorial català. També ben destacable és el contingut: es tracta de publicar treballs entorn de textos o estudis que fins ara no eren a l'abast, com és el cas del llibre que ens ocupa, que aplega en versió catalana els articles que el vendrellenc Andreu Nin va publicar durant la seva estada a la Unió Soviètica entre 1921 i 1930.

L'estudi introductor del professor Pelai Pagès ens permet entendre la complexitat dels moviments polítics i socials en aquells anys que la revolució comunista va sacsejar Europa, al costat dels plantejaments anarquistes, mentre es feia evident el naixement del feixisme a Itàlia. El conjunt de textos de Nin ha estat estructurat temàticament. Així, un apartat és dedicat a la Internacional Sindical Roja, un altre a la Revolució Russa i el moviment obrer, un altre al feixisme a Itàlia, un altre parla de la repressió i la dictadura a l'estat espanyol, i finalment s'apleguen els articles publicats a *L'opinió* i un treball sobre la qüestió nacional i el problema català. Un conjunt que ens apropa al pensament i l'opinió d'un dels teòrics del moviment obrer.

De la importància d'aquest volum com a aportació de materials de primera mà en dona una bona referència el fet que es tracta de textos esparsos publicats en diversos mitjans europeus en diverses llengües i que fins ara molt difícilment estaven a l'abast com un conjunt i en llengua catalana. El resultat és una labor excel·lent del professor Pelai Pagès, amb anotacions i referències documentals, i amb el complement d'una guia onomàstica final. Tot plegat suposa un valuós conjunt de referències sobre un període turbulent de la història europea i Andreu Nin, que d'alguna manera en va ser un dels protagonistes.

J.S.B.

MACABEU, PARELLADA I XAREL·LO. EL SECRET D'UNA TERRA

Jaume Baltà Moner.

Heretat Baltà de Cela. Vilafranca. 2022.

A hores d'ara sembla indubtable que el segle incideix en el Penedès amb una petjada tan intensa que marca encara la realitat dels nostres dies. Una terra de pagesos i elaboradors de vi sense trets ni qualitat específica, els aparells de destil·lació i producció d'aiguards, el comerç amb Amèrica, l'arribada de tota mena de malures de la vinya..., i així fins a arribar a la catastròfica fil·loxera, aquests són els capítols d'una història vuitcentista que acabarà per dibuixar la personalitat del Penedès, i amb el cava l'encara més específica de Sant Sadurní, amb la contribució dels Set Savis de Grècia, aquells hisendats que són certament dignes d'una novel·la.

Justament això és el que va veure Jaume Baltà, portat, una vegada més, per la voluntat divulgadora que en els darrers anys ens ha fornir de publicacions diverses, generalment estudis de divulgació en volums de consulta sobre els científics de casa nostra. Aquesta vegada, però, estem davant d'una prosa novel·lada i, per això mateix, de lectura menys rígida, més agradable, a l'abast d'un públic ampli -ens agradaria que fins i tot juvenil-, que trobarà a les seves pàgines la trajectòria vital de Josep Raventós i la seva família, amb les generacions del seu entorn, com les del seu pare, Jaume, i el seu fill, Manuel, en els camins europeus a la recerca de solucions al tema fil·loxèric.

No es tracta, certament, d'una novel·la en el sentit estricte d'introducció, nus i desenllaç, excepte que considerem que aquestes són les fases de qualsevol biografia humana. En aquest cas, hem de parlar més aviat d'una crònica novel·lada dels que podrien ser els moments més significats de la biografia d'un dels personatges que han forjat el Penedès contemporani

i el conjunt d'interrelacions que es dibuixen al seu entorn, i tot plegat amb el complement de diverses il·lustracions de l'època. El llibre es clou amb un epíleg sobre els esdeveniments després de la mort de Josep Raventós i un annex de Manuel Raventós, el rebesnét, on esmenta la imatge d'aquell home recte, culte, auster, obert i innovador que es va saber enfrontar als reptes sovint desconeguts de la seva època.

J.S.B.

ARRELANT. DÈRIES I SARAUS

Maria Ramon Caballé.

Associació Cultural Helena Jubany. Mataró. 2022.

El 31 de desembre, com un premi de cloenda de l'any, el diari *Ara* va lliurar una edició prou digna de tres contes per ser explicats, tres narracions curtes de la vendrellenca Maria Ramon, de sempre dedicada a l'àmbit pedagògic, guardonades amb el XV Premi Helena Jubany. Tres històries pensades per ser narrades a infants, però que no circulen pels espais màgics, sinó per indrets i elements de la realitat del nostre temps: el camp del Barça explicat des de la seva gespa, la tieta que insisteix de sempre en el caràcter del número 7 i la seva presència constant en les tradicions de casa nostra, i fins en la cultura popular que l'esmenta tantes i tantes vegades. La tercera de les narracions ens transporta al taller de la impremta familiar vendrellenca, la centenària dels Ramon, on els elements que fan possible les arts gràfiques tenen -de nit i d'amagatotis- personalitat pròpia i fan de les seves.

Comptat i debatut, un bon treball per ser emprat com a narrativa oral amb els fills i nets, amb un vocabulari adient a l'edat dels joves lectors i una prosa neta i directa que sap mantenir el ritme de cada història, allò que tantes vegades ha estat comentat i valorat com la màgia de les rondalles, escoltades de viva veu, ben narrades, farcides de detalls i d'aquells elements atractius que les fan úniques i encisadores.

J.S.B.

ELS BALLS DE SANT ANNA DE 1610. HISTÒRIA DEL PRIMER ACTE FESTIU DOCUMENTAT

Marc Casellas Sequera i Salvador Arroyo Julivert.

Impremta Ramon. El Vendrell. 2022.

La troballa d'un procés judicial a l'Arxiu del Monestir de Sant Cugat del Vallès sobre un tiroteig a la plaça Vella vendrellenca el 1610 ens aporta la

primera referència d'un acte festiu i popular de la Festa Major de la vila, el 26 de juliol d'aquell 1610, en la festivitat de Santa Anna, una referència especialment interessant per als estudis del folklore popular de casa nostra. Marc Casellas ressegueix la història dels fets violents i el context d'inseguretat i violència al Vendrell en els segles XVI i XVII, el poc que sabem de com era la plaça Vella i el joc de pilota, que també s'esmenta en el document judicial, a la vegada que transcriu el text original remarcant els fets dels balls que es feien a la plaça amb les coques que s'encantaven, tal com era tradicional arreu del Penedès.

Els diversos aspectes d'aquest ball, certament situat en els orígens del nostre folklore popular, són analitzats per Salvador Arroyo, que els relaciona amb altres documents de viles properes, tot i que més acostades en el temps, com és el cas del Ball de Coques de Calafell i d'altres que arriben, com qui diu, als nostres dies, amb textos de Narcís Bas, del folklorista Antoni Insenser i de Victorino Santanaria. Especialment interessant és també l'estudi sobre els músics que havien d'acompanyar aquelles ballades, fet amb les referències que es conserven de músics de la comarca en aquells anys, el grup a la Bisbal, els que trobem en diverses dates a Santa Oliva, Saifores, Bellvei i l'Arboç, i la família vendrellenca dels Mata, músics dels quals l'estudi ressegueix les notes biogràfiques conegudes fins a un quadre esquemàtic que apunta els músics que podien haver tocat al Vendrell aquell 1610 dels fets violents. L'edició es completa amb el text teatral de la recreació que els administradors de Santa Anna van fer possible el 21 de maig d'aquest 2022.

J.M.L.

EL MODERNISME A LES TERRES DE TARRAGONA. L'ARQUITECTURA EMBLEMÀTICA DELS ANYS 1880-1928

Josep Maria Buqueras Bach.
Efadós. El Papiol. 2022.

Amb una presentació de Roger Miralles i un pròleg de Joan Maria Pujals, el treball de Josep Maria Buqueras, continuació d'altres de la mateixa temàtica, acull dos centenars d'imatges de les comarques tarragonines, que inclouen també el Baix Penedès, en la seva major part imatges fotogràfiques, però també alguns plànols i documents. En la seva major part es tracta d'edificacions ja desaparegudes, o que han sofert canvis en elles mateixes o en el seu entorn, en total set comarques -Alt Camp, Baix Camp, Baix Ebre, Baix Penedès, Conca de Barberà, Montsià i Tarragonès- que acullen, o havien acollit, edificacions modernistes dignes de ser ressenyades i que se situaven en més d'una vintena de poblacions.

Cada comarca compta amb una indicació introductòria sobre l'entorn i la nota detallada de l'edificació modernista al peu de cada imatge, amb indicació de la data, la ubicació, l'arquitecte i principals característiques. Es tracta, certament, d'indicacions genèriques que malden per la divulgació del patrimoni, i el coneixement d'aquell ja desaparegut, més que per l'anàlisi completa de cada obra; però certament el llibre resulta singularment agradós per la qualitat extraordinària de les reproduccions fotogràfiques, ja que es tracta d'imatges d'altre temps -dels anys gloriosos del modernisme que s'anuncien al títol del volum-, fotos que sovint van més enllà de l'estàtica arquitectònica i ens acosten a la realitat social de fa un segle, a peu de carrer.

J.M.L.

QUÈ PASSA, CARBASSA?

Pere Martí i Bertran i il·lustradores: Elisa Bernat, Roser Matas, Cristina Fernández, Paula Blumen, Núria Feijoó, Cèlia Bornas i Mercè Galí.
Barcanova. Barcelona. 2022.

Rodolins per a primers lectors. Barcanova ha recopilat en un sol volum set dels nou llibres que formen part de la col·lecció "Rodolins, rodolins", publicats per la mateixa editorial entre el 2015 i el 2017, on l'escriptor Pere Martí i Bertran apropa als primers lectors una varietat de temes quotidians a través del llenguatge poètic. El recull, que ha estat editat en català i en castellà, manté els dos elements principals que conceptualitzen el format de la col·lecció i que són fonamentals en l'aprenentatge d'una lectura global: d'una banda, el text, estructurat en rodolins, llegible tant en lletra lligada com en lletra de pal; i de l'altra, les imatges, amb les il·lustracions originals de cadascun dels llibres de la col·lecció, realitzades per set il·lustradores diferents. En aquesta lectura global, al mateix temps que els nens i les nenes retenen el so i les formes de les lletres unides en paraules, és també important que comencin a familiaritzar-se amb el fet de desxifrar els codis visuals de les imatges, una habilitat que es va adquirint a poc a poc, gràcies sobretot a la transmissió de grans a petits, i que aprenguin a posar una distància entre el que es llegeix -o s'escolta- i el que es veu, que no sempre coincideix, però que es complementa mútuament.

Pere Martí Bertran, nascut a Sant Quirze de Besora (Osona) l'any 1952, té publicats una trentena de títols per a un públic infantil i juvenil. Al llarg de la seva trajectòria professional ha combinat la feina de professor de llengua i literatura catalana amb la d'escriptor; però també ha estat assessor literari i corrector d'estil a diferents editorials, traductor del

francès i del castellà al català, jurat a diversos premis literaris i membre de consells de redacció de diferents revistes, a més d'escriure ressenyes i articles d'opinió en nombrosos mitjans de comunicació. A *Què passa, carbassa?* escriu sobre animals, tant de granja com salvatges, del que podem trobar al bosc, d'esports, d'oficis, de joguines i del cel i el temps que hi fa. Els rodolins aporten coneixements i nou vocabulari als petits lectors, i transmeten saviesa popular. Hi ha molt d'ofici, darrere les seves paraules: en cada rodolí hi comptarem sempre el mateix nombre de síl·labes, set en la majoria dels versos, i el predomini d'una rima consonant.

Les il·lustradores Elisa Bernat, Roser Matas, Cristina Fernández, Paula Blumen, Núria Feijoó, Cèlia Bornas i Mercè Galí, cadascuna amb el seu estil, han fet un bon treball d'acompanyament visual dels rodolins: les imatges que han creat ajuden a la comprensió del significat que s'amaga darrere les paraules. Destacaríem d'Elisa Bernat la tendresa en la representació dels "Animals de la granja" i la riquesa de la paleta de colors i textures; de Roser Matas, el dinamisme, l'expressivitat dels personatges, i el plantejament compositiu a "Les joguines"; de Cristina Fernández, el fet d'aconseguir que els lectors tinguin la sensació d'estar sempre dins el mateix espai, vist des de diferents plans i punts de vista, a "Anem al bosc!"; de Paula Blume, els paisatges solitaris i delicats, que quasi ens permeten sentir el fred, el vent, la pluja, etc., a "Mirem el cel"; de Núria Feijoó, l'enginy en el plantejament de les il·lustracions i les escenes paral·leles que hi crea, personificant els "Animals salvatges"; de Cèlia Bornas, el moviment i comicitat dels personatges de "Fem esport", il·lustrats amb molta cura; i, finalment, de Mercè Galí el traç espontani dels personatges divertits i desimbolts que expressen "Els oficis". La majoria d'il·lustracions han estat realitzades amb tècnica mixta, combinant el traç fet a mà amb llapis, tinta, ceres o punta-fina, i un acabat de color i textures de forma digital, tot i que trobem alguna il·lustradora que només treballa amb tècnica digital i alguna altra que ho ha dibuixat gairebé tot de forma manual.

És un bon llibre per regalar a un públic a partir de 3 anys, tant per la qualitat dels continguts, com pel disseny: senzill i atractiu, amb un format apaïsat, tapa dura, i una mida molt transportable. Si se'n fa una lectura compartida, cada rodolí il·lustrat és com una petita guspira que en qualsevol moment pot encendre una conversa entre l'infant i l'adult, o també ens pot dibuixar un somriure als llavis, encomanant-nos la mirada tendra i humorística que tant l'autor com les il·lustradores fan del nostre entorn.

Núria Tomàs Mayolas

CENT ANYS DE FUTBOL A SANT SADURNÍ D'ANOIA

Antoni Romeu i Alemany,
Ajuntament de Sant Sadurní d'Anoia. 2022.

Amb una presentació de la regidora de Cultura, Marta Castellví, un escrit de Josep Panyella, testimoni de la història de Sant Sadurní com a jugador que fou d'aquest equip els anys setanta i un altre de Toni Cruces com a president de la UE Sant Sadurní, l'autor explica d'entrada el perquè s'endinsa en aquest tema, del qual sabia ben poca cosa, llevat de referències del seu pare i de l'oncle que havien jugat a futbol. Val a dir que l'oncle, l'Alfons Romeu i Sabater, l'any 1959 va publicar *Memòries i divagacions d'un futbolista discret*. Tot va ser voler estirar el fil d'allò que li deia Toni Cruces –president llavors del club i participant assidu de la Fil-loxera, on es trobaven-, que li comentava la propera celebració dels 100 anys del club.

Cal dir, d'entrada, que Sant Sadurní va iniciar-se en el futbol amb dos equips, de la mateixa manera que tenia dues entitats que representaven la vila: l'Ateneu i el Centre. Amb un total de vuit capítols i un bon gruix de fotografies de totes les èpoques, l'autor ha fet també el seguiment de revistes, de la vila i d'arreu, amb els comentaris dels partits jugats i dels problemes que comportava el manteniment dels clubs.

S'inicia amb referències al futbol a Catalunya. Hi reflecteix les circumstàncies de com va arribar el futbol a la vila i es comenten els dos equips de Sant Sadurní: el Noia i el Catalònia. Inclou articles sencers publicats per Jaume Rossell a la revista *El Noya*.

Apareix una col·lecció de cromos dels jugadors de Sant Sadurní editats per Xocolata Colon. Continua amb les ressenyes directes de revistes, com les cròniques de la revista *Lavernó* del 1925. Pel que sembla, era tal la passió dels sadurninencs pel futbol, *que els que havien de marxar de la vila quan eren reclutats no només intentaven seguir jugant al futbol, sinó que, a més, enviaven cròniques dels partits a Sant Sadurní perquè les llegissin tots els convilatans*.

El Catalònia passa a denominar-se CF Sant Sadurní cap al 1924. Desapareixerà durant la Segona República i diversos jugadors fitxaran per equips de fora. Entre el CD Noia i el CF Sant Sadurní, hi hagué un canvi de papers i, més endavant, seguint amb la cronologia, el llibre comenta el futbol en els anys de la guerra, amb la biografia de tres jugadors.

El futbol a la postguerra va estar determinat pel renaixement d'una entitat, l'Ateneu. El nou CF Sant Sadurní viurà l'època del "desarrollismo", quan la vila començarà de conèixer amb l'altre esport molt estimat pels sadurninencs: l'hoquei sobre patins. No manquen fotografies de les no-

ves promocions de joves jugadors ni un bon recull de programes anunciadors del partit que es feia aquell diumenge.

El 1971, quan s'esdevenien els 50 anys del club, es forma l'equip de futbol femení, amb noies de 14 i 15 anys, un equip no va durar gaires temporades, fins que el 2010 va tornar a renéixer. Aquest mateix any la Unió Esportiva Sant Sadurní es trasllada a la Triola en un camp de nova construcció de titularitat municipal, deixant enrere el mític camp del Centre, amb dos clubs en la mateixa categoria: el CF Sant Sadurní i el Noya Club Futbol, fundat de nou l'any 1974, fins que el 1978 les dificultats econòmiques en decideixen la fusió, amb el nom d'Unió Esportiva Sant Sadurní. Es recorda igualment com el 1990, amb motiu de les olimpíades, es va renovar el camp de la Triola i es va consolidar el resultat de la fusió dels equips. El volum es completa amb tota mena de material gràfic i codis QR de fotografies i vídeos per tal que l'afecionat al futbol es pugui esplaïar.

EL PONT DEL LLEDONER. UNA HISTÒRIA DE CAMINS REALS A L'ORDAL I BATALLES FRANCESES

Francesc Costa Oller.

Edició de l'autor. Mataró. 2023.

Treball d'acurada presentació i contingut, accessible al web <https://ub.academia.edu/FrancescCosta> al costat d'altres estudis del mateix autor. Amb el complement de diverses imatges i documents d'època, l'autor comenta les característiques del camí ral de l'Ordal, pel que sembla conegut des del 1211, i en ressegueix els indrets d'acord amb els documents de les diverses èpoques, els indrets muntanyencs i els torrents, fins a arribar al difícil pas del barranc del torrent del Lledoner.

L'estudi analitza igualment el projecte d'una carretera per aquests indrets en temps de Carles III, a partir de 1761, tot i que el projecte és d'una dècada després i es manté durant anys amb execucions fallides, amb documents i referències de l'època que ens parlen de les característiques d'aquells entorns en els quals es van fer quatre hostals de nova planta per atendre viatgers com el baró de Maldà, de qui tenim algunes cròniques. De l'enginyer Carles Saliquet, del 1771, és el plànol del pont del Lledoner, que esdevindrà polèmic entorn de la seva solidesa fins que, el 1802, esdevé una construcció definitiva.

Amb diverses imatges i documents, el volum ressegueix també les cròniques que ens han arribat dels que hi passen, així com les cròniques i detalls dels esdeveniments de la Guerra del Francès que tenen per escenari aquesta carretera, a més de les cròniques de Raimundo Ferrer

i del francès Larreguy de Civrieux, amb el complement de referències a altres guerres posteriors, com les carlinades o la Guerra Civil (1936-1939), totes elles marcades per assassinats i episodis cruents. El volum inclou prop d'una vintena de pàgines finals amb reproduccions cartogràfiques de l'època.

J.M.L.

L'ELENC ARTÍSTIC ARBOCENC. CENT ANYS EL TEATRE D'UN POBLE. L'ARBOÇ 1770-2020

Maria Teresa Rafecas Orpí

Abadia de Montserrat. Barcelona. 2017. 2022.

Per si hi havia qui encara no tenia clara l'empenta i la vitalitat cultural d'una vila com l'Arboç, la celebració del centenari de l'Elenc Artístic Arbocenc va permetre, el 2017, aplegar en aquest completíssim estudi la totalitat de la informació sobre allò que sembla haver estat durant més d'un segle la dèria de la població per l'espectacle teatral, molt més destacada que la de moltes poblacions penedesenques de superior demografia. Certament que aquí hi ha de pesar la labor d'un home de teatre com Joan Vallès, que, amb Josep M. Arnan i Joan Cruanyes, va col·laborar també en el llibre.

El volum sobre l'Elenc ressegueix els precedents remots i propers de l'entitat i la seva labor, les dècades d'aquest segle de vida artística, així com la cartellera, dia a dia, i el repertori, sense oblidar tot el conjunt de programes i fotografies, reproduïts amb una envejable qualitat en un volum maquetat per Joan Cruanyes.

Si aquest volum és una obra de referència, semblava evident que calia contextualitzar la labor de l'Elenc en la història de la vila arbocenca, de manera que aquest any ha vist la llum el segon volum, amb les mateixes característiques i qualitat d'edició, amb disseny de Joan Cruanyes, que ressegueix, a partir de la tesi doctoral de Maria Teresa Rafecas, la història de l'activitat teatral a l'Arboç des de les primeres referències el 1770 fins als nostres dies, i que inclou les edicions facsímils de tots els programes teatrals que s'han pogut conservar, així com anecdotari, fotografies de representacions i crítiques teatrals de les obres representades. En definitiva, dos volums de lectura i consulta, però també de referència per a posteriors estudis sobre l'activitat teatral en una vila penedesenca o altra i, el que encara és més important, sobre el pes d'aquesta labor en l'entorn social de la població.

J.S.B.

VINS, AIGUARDENTS I CAVES. LA COMERCIALIZACIÓ DE LA PRODUCCIÓ VINÍCOLA CATALANA (SEGLES XVIII- XIX)

Josep Colomé-Ferrer, Jordi Planas i Raimon Soler-Becerro (Coord.)
U. Rovira i Virgili, Vinseum. Tarragona, Vilafranca. 2022.

Resultat en bona part d'unes jornades d'estudi sobre producció i comercialització de vins i aiguardents a Catalunya celebrades el 2020, l'edició aplega nou treballs sobre diversos aspectes d'aquesta temàtica, dels quals mitja dotzena aporten nombroses referències penedesenques. Per si encara hi havia qui creia que la bibliografia històrica vitivinícola ja havia enllestit la major part de la seva labor d'estudi, aquest conjunt de treballs posa de relleu nous aspectes i deixa entreveure una panoràmica on s'albira la molta feina encara per fer. Així les coses, resulten especialment interessants les aportacions de noves dades sobre la temàtica de la comercialització vitivinícola en el que és un llibre de lectura agradable, però especialment de consulta.

Remarquem encara més que, en bona part, el volum és el resultat de la labor de recerca i estudi dels fons de documentació empresarials conservats, una font primària que, per allò que ens és conegut, fins ara no havia estat gaire aprofitada. Partint de la base que les empreses o els sindicats cooperatius hagin conservat la documentació, una necessitat que no sempre ha format part de la mentalitat empresarial, qui hi vulgui incidir compta, posem pel cas, amb ingents fons documentals d'algunes empreses, en nombrosos casos traspassats ja als arxius comarcals, que, certament, resten oberts a noves aportacions d'aquests àmbits.

J.M.L.

EL GRAN TOUR DE JOSEP ANTON DE CABANYES I BALLESTER (1797- 1852). VIATGES I AFICIÓ COL-LECCIONISTA A LA LLUM D'EUROPA.

Francesc Miralpeix Vilamala
U. Autònoma de Barcelona. Bellaterra 2022.

Nou volum de la col·lecció Memòria Artium, que dona a conèixer per primera vegada, amb la transcripció completa, el carnet de viatges (1816-1824) de l'hereu Cabanyes, germà del poeta romàntic, i que dona peu a l'autor de l'estudi per aprofundir en la família i l'entorn dels Cabanyes de Vilanova i també de la Granada i d'altres propietats al Penedès. En conjunt, l'estudi, ben interessant i en una edició especialment acurada, ressegueix la vida i l'entorn de Josep Anton de Cabanyes, un home del seu temps que, a més de les activitats comercials que dirigia, comptava

amb una àmplia formació cultural i artística que es desenvolupava en espais com la música, els fons de la biblioteca i el seu interès per l'art.

La formació, entre il·lustrada i romàntica, del nostre personatge serà la que el portarà a una activitat reservada en aquells temps només als personatges de les famílies amb àmplies possibilitats econòmiques: la realització de diversos viatges per la península i indrets europeus on tenia interessos comercials, a més d'un "tour" que, durant diversos anys, li permet visitar França, Suïssa i Itàlia, d'acord amb els paràmetres dels escriptors que n'havien fet la proposta i descripció, aspectes prou estudiats per Miralpeix sobre la base de l'esmentat carnet de viatges.

J.S.B

XARXES DE PODER I DE RELACIÓ EN UNA VILA DEL SEGLE XV (VILAFRANCA DEL PENEDÈS)

Josep Bosch Planas

Andana, Vilafranca 2022.

L'estudi de fons documentals, especialment de l'important fons notarial vilafranquí servat a l'Arxiu Comarcal de l'Alt Penedès, ha permès a l'autor fer una important recopilació de dades sobre diversos llinatges vilafranquins de l'època medieval. Aquest conjunt d'informació permet a Bosch estudiar el funcionament del poder polític, social i econòmic a Vilafranca, en mans d'unes poques famílies, llinatges amb un rellevant patrimoni, que, com es demostra en aquest estudi, va permetre el control de la vida urbana i rural de l'entorn d'acord amb els seus interessos.

En una primera part, el llibre introdueix de forma entenedora el coneixement del poder dels castlans i els llinatges que van incidir en aquests càrrecs, però també les relacions de la família dels Vilafranca, les relacions amb el rei i les xarxes de poder amb la Universitat, els batlles, l'escribania i les institucions eclesiàstiques. Una segona part és dedicada als espais, l'urbà vilafranquí, el de l'entorn i els usos d'aquests, i encara l'edició es complementa amb diversos arbres genealògics d'aquestes famílies.

J.M.L.

UN VINICULTOR VENDRELLENC: JAUME FOIX I JULIVERT (1853-1910) I LA MINA-VINYET

Joan Latorre i Solé

Arxiu Comarcal del Baix Penedès. El Vendrell. 2022.

Resultat de dècades d'aplec de dades, el volum ens descobreix la persona de Jaume Foix com a elaborador i comerciant de vins i vermut a l'espai europeu en uns temps, el darrer quart del segle XIX i les primeres dècades del XX, en els quals ni l'elaboració ni la comercialització vinícola no eren fàcils si es tractava d'un producte de qualitat, aspecte que fa de Jaume Foix una excepció en el Penedès del seu temps. El treball es completa encara amb l'evolució de l'entramat empresarial a partir del traspàs del seu creador, i ens recorda com s'ha perdut el patrimoni d'arqueologia industrial que va ser la Mina - Vinyet.

Presentat en una acurada edició -característica, per altra banda, de les publicacions promogudes per l'Arxiu del Baix Penedès-, amb nombroses il·lustracions a color de documents de l'època, el llibre ens permet acostar-nos a la personalitat, desconeguda per bona part dels penedesencs actuals, d'un home amb formació enològica, innovador en els mètodes d'elaboració i amb una voluntat de projecció exportadora cap a centre Europa, on va crear una xarxa d'establiments justament quan altres centreeuropeus es desplaçaven a Catalunya per organitzar també negocis en el sector vitivinícola.

J.S.B.

100 ESCUTS DE VILAFRANCA DEL PENEDÈS

Antoni Poyo i Creixenti i Jordi Valls Pedrol.

Andana. Vilafranca 2022.

A partir d'una col·lecció d'imatges sobre les diverses representacions de l'escut de Vilafranca que s'apleguen i referencien en aquest llibre, en una primera part Antoni Poyo estudia els aspectes històrics de l'heràldica vilafranquina, els segells de la batllia, la Vegueria i la Cort Reial del Corregidor, fins a les primeres monedes vilafranquines i l'heràldica, per passar tot seguit als escuts moderns amb la incorporació dels lleons, i els més actuals.

Tot seguit, mercès a la pacient labor de Jordi Valls, s'apleguen i reproduïxen a color un centenar de representacions de l'escut, des dels més antics i oficials, algun en una creu de terme, fins als de les macs cerimonials, i des d'aquí fins al dia d'avui, amb afegits barrocs o minimalistes d'acord amb el moment, una temàtica sobre la qual

incidiran artistes i creadors de tota mena durant el segle XX- N'és un bon exemple l'escut de la portada del llibre, el darrer que ha vist la llum, obra de l'artista Neus Villar.

J.M.L.

XALANT PER LA VEGUERIA PENEDÈS EL TRENCADÍS DE LA VEGUERIA PENEDÈS. LA NOSTRA CASA COMUNA

Fèlix Simon Paraiso

Associació Pro Vegueria Penedès. Vilafranca 2022 2023

A hores d'ara hom té la certesa que cap de les vegueries que conformen el mosaic geogràfic català no compta ni de lluny amb el fons bibliogràfic de la penedesenca. Un camí de lletra impresa que s'enceta el 2007 amb un monogràfic de la mateixa publicació que teniu a les mans, amb el títol "Tres anys de reivindicació col·lectiva", i des d'aquí, a banda de fullets, mapes i exposicions itinerants, "El Penedès era possible" del 2015 i el 2017, així com el llibre infantil, amb text de Manuel Cervera i dibuixos de Pilarín Bayés, *Petita història de la Vegueria Penedès...* i segur que ens deixem alguna publicació.

Ara, dos volums, amb diversos pròlegs, apleguen gairebé tots els escrits generats des dels inicis del moviment i la plataforma l'any 2005, fins a la consecució de la Vegueria el 2017, juntament amb els comunicats de premsa. Heus ací un fons de consulta per tal de poder resseguir pas a pas la realització d'aquest somni d'identitat col·lectiva. El segon volum aplega gairebé tots els escrits que el tema ha generat entre el 2017 i el 2022, amb els corresponents comunicats de premsa i un apèndix final que ressegueix dia a dia el que s'anomena "Via crucis penedesenc", fins i tot amb la cronologia dels comunicats de premsa.

Si aquest és un remarcable material de consulta, més interessant encara és la reflexió que proposa Fèlix Simon en un fullet complementari que, amb el títol "El trencadís de la Vegueria", es va oferir per Sant Jordi del 2023. Un conjunt de reflexions que remarquen els detalls d'on venim, quina és la situació actual i, especialment, les línies d'acció sobre el que podem fer a partir d'ara, una veritable crida a l'acció.

J.M.L.

L'ARBOÇ I ELS DIABLES PENEDESENCs. ELS PARLAMENTS, ELEMENT CARACTERÍSTIC D'UN MODEL

Daniel Vilarrúbias Cuadras i Frederic Herrero Calvo
LlopArt Edicions. Sant Sadurní. 2022.

Obra magna que aplega el tot i més del Ball de Diables a la Catalunya Nova i Central, des de les referències a la processió de Corpus i el teatre litúrgic, passant pels balls parlats en l'entorn de la festa major vuitcentista, fins a establir el model de Ball de Diables vuitcentista penedesenc i d'aquí a un ampli estudi sobre l'arbocenc i el seu ball parlat.

Per si aquesta labor no fos prou completa, el volum estudia la música i dedica la meitat de l'espai a les taules analítiques i comparatives dels parlaments dels balls vuitcentistes de l'Arboç, Igualada, el Vendrell, Vilafranca i Sant Quintí de Mediona, labor ingent que es perllonga en les versions de postguerra i en les contemporànies, amb comparances amb les del Garraf, i fragments de parlaments de Valls, del Perú o del Misteri de la Selva del Camp, amb els textos complets vuitcentistes de Vilafranca, el Vendrell i Igualada i el de l'Arboç del 2021. Igualment interessant, l'apèndix documental i fotogràfic final. Tot plegat una obra magna que, aplicada a tots els balls parlats de la nostra Catalunya Nova, ens portaria a un fons bibliogràfic que, com en el cas diablesc actual, no té precedents.

J.S.B.

LA CATALUNYA ASSOCIADA (1868-1938)

Montserrat Duch, Ramon Arnabat, Antoni Gavaldà, eds.
Universitat de València 2020.

Continuació d'altres edicions que hem comentat en aquestes mateixes pàgines, el volum aplega una dotzena d'estudis entorn de la recerca sobre l'associacionisme català contemporani i les eines metodològiques emprades en el seu estudi. Un segon apartat és dedicat a la Catalunya agrària associada, l'associacionisme sindical i professional, el cooperativisme a la Catalunya urbana, la legislació republicana sobre mutualitats, el moviment catòlic i els associacionismes polítics, culturals i de les dones.

El volum es clou amb diverses visions globals sobre la història de l'economia social i solidària i l'associacionisme popular en una mirada de conjunt. Com remarca Ramon Arnabat a les pàgines finals, hi ha un ampli desplegament sectorial i geogràfic de l'heterogeni moviment associatiu popular a la Catalunya contemporània, des d'on es van difondre i con-

solidar les cultures polítiques democràtiques i transformadores, des del republicanisme fins a l'anarquisme.

J.M.L.

L'HOQUEI PATINS A VILAFRANCA DEL PENEDÈS. 80 ANYS D'HISTÒRIA (1942- 2022)

Miquel del Cerro

Andana. Vilafranca. 2022.

Resultat d'una labor més que pacient de recerca a la premsa local i de conversa amb els que en van ser protagonistes, el volum aplega -amb vuit pròlegs!- la història d'aquest esport a Vilafranca. El llibre s'enceta, però, amb els orígens remots d'aquest esport en temps imperials, per passar després a l'època moderna, el seu naixement com a esport i la seva implantació a casa nostra. Des d'aquest punt, l'autor estudia i aplega dades sobre els indrets vilafranquins que van acollir-ne la pràctica, els campionats i les diverses temporades.

Es dediquen també apartats especials a la copa de la CERS i les pistes de joc, amb les plantilles i classificacions des del 1942 fins al 2022 i, com a cloenda, els títols aconseguits i les diverses juntes directives. En definitiva, una obra de lectura i consulta imprescindible amb el complement de nombroses imatges i documents gràfics, a color quan és el cas, resultat d'una tasca gairebé impossible, titànica com a mínim.

J.S.B.